

9-10-2020

COMPETENCE-BASED APPROACH IN TEACHING SOME ELEMENTS OF MATHEMATICS LESSON DESIGN METHODOLOGY

Komiljon Rakhimovich Kodirov

Fergana State University Candidate of physical and Mathematical Sciences,

Azizbek Solijonovich Nishonboyev

Fergana State University Teacher of the Department of mathematics

Umarjon Umarjon ugli Yigitaliev

Fergana State University Student of mathematics teaching methodology

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Kodirov, Komiljon Rakhimovich; Nishonboyev, Azizbek Solijonovich; and Yigitaliev, Umarjon Umarjon ugli (2020) "COMPETENCE-BASED APPROACH IN TEACHING SOME ELEMENTS OF MATHEMATICS LESSON DESIGN METHODOLOGY," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 2 : Iss. 9 , Article 69.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol2/iss9/69>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

COMPETENCE-BASED APPROACH IN TEACHING SOME ELEMENTS OF MATHEMATICS LESSON DESIGN METHODOLOGY

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

ISSN:2181-0427

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2020 йил 9 сон

5. <https://kun.uz/uz/news/2018/12/18/> Аҳолининг-соғлом-турмуш-тарзини-қўллаб-қувватлаш-ва-жисмоний-фаоллиги-даражасини-ошириш-концерсияси-ва-дастури-қабул-қилинди-президент-қарори
6. <http://daryo.uz/2016/02/12/ўзбекистон-спорт-билан-шугулланадиган-болалар-сони-11-йилда-27-фоизга-осди>
7. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуг халқнинг иши улуг, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. –Тошкент.: Ўзбекистон. 2019. –Б. 124.
8. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлиси Мурожаатномаси // Халқ сўзи, 2018 йил 23 декабрь.
9. Каримов И. А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. Т., Ўзбекистон, 1997. 150- б

МАТЕМАТИКА ДАРСЛАРИНИ ЛОЙИҲАЛАШ МЕТОДОЛОГИЯСИНИНГ БАЪЗИ ЭЛЕМЕНТЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ВАКОЛАТЛАРГА АСОСЛАНГАН ЁНДАШУВ

Кодиров Комилжон Рахимович
Фарғона давлат университети
Физика-математика фанлари номзод, доцент
Нишонбоев Азизбек Солижонович
Фарғона давлат университети
Математика кафедраси ўқитувчиси
Йигиталиев Йўлдошали Умаржон ўгли
Фарғона давлат университети
Математика ўқитиш методикаси йўналиши талабаси

Аннотация: Ушбу мақолада 5-6-синф ўқувчиларига математикани ўқитиш жараёнида мантиқий компетенцияни шакллантириш бўйича баъзи услубий тавсиялар берилган

Калит сўзлар: компетентлик, модернизация, парадигма, алгоритмик, эвристик, интеллектуал, мантиқ, диалог, гипотеза, методология, дидактика, когнитив, педагогик-психологик.

ПОДХОД ОСНОВАННЫЙ НА КОМПЕТЕНЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ НЕКОТОРЫХ ЭЛЕМЕНТОВ МЕТОДОЛОГИИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ УРОКОВ МАТЕМАТИКИ

Кодиров Камилжон Рахимович
Ферганский государственный университет
Кандидат физико-математических наук, доцент
Нишанбоев Азизбек Солижонович
Ферганский государственный университет
Преподаватель кафедры математики
Йигиталиев Юлдашали Умаржон ўгли
Ферганский государственный университет
Студентка направления математическое обучение

Аннотация: В этой статье приводятся некоторые методические рекомендации по формированию логической компетенции в обучении математике учащихся 5-6 классов.

Ключевые слова: компетентность, модернизация, парадигма, алгоритмический, эвристический, интеллектуальный, логический, диалогический, гипотезный, методологический, дидактический, когнитивный, педагогический и психологический.

COMPETENCE-BASED APPROACH IN TEACHING SOME ELEMENTS OF MATHEMATICS LESSON DESIGN METHODOLOGY

Kodirov Komiljon Rakhimovich

Fergana State University

Candidate of physical and Mathematical Sciences,

Nishonboyev Azizbek Solijonovich

Fergana State University

Teacher of the Department of mathematics

Yigitaliev Umarjon Umarjon ugli

Fergana State University

Student of mathematics teaching methodology

Annotation: This article provides some methodological recommendations for the formation of logical competence in teaching mathematics to students in grades 5-6.

Keywords: competence, modernization, paradigm, algorithmic, heuristic, intellectual, logic, dialogue, hypothesis, methodology, didactics, cognitive, pedagogical and psychological.

Компетентликка асосланган ёндашув асосида таълимни модернизация қилиш концепцияси, таълим натижасида ўқувчиларни ўқитиш сифатига йўналтирилган бўлиб, таълим муассасалари битирувчиларини тайёрлашнинг янги вазифаларини белгилайди. Таълимда компетенцияга асосланган ёндашув доимий жараёндир. Бугунги кунга қадар, педагогика фани умр бўйи ўрганиш мактабида шаклланиши мумкин бўлган кенг қўламли фойдаланишнинг универсал ваколатларини аниқлади. Бундай ваколатларга мантиқий компетенция киради, биз тадқиқотлар жараёнида кўплаб фанга оид компетенцияларни аниқладик [1].

Ушбу мақолада 5-6-синф ўқувчиларига математикани ўқитиш жараёнида мантиқий компетенцияни шакллантириш бўйича баъзи услубий тавсиялар келтирилган.

"Янги таълим парадигмасида ўрганиш" минтақавий илмий-экспериментал платформаси доирасида олиб борилган тадқиқотлар ва синаш жараёнида олинган натижалар назарий тадқиқотлар босқичида аниқланган ривожланишни ўрганиш усуллари мантиқий компетенцияни: алгоритмик, эвристик, тадқиқотлар ва бошқалар - ўқувчиларни фаолиятга ўргатиш имконини беради [1].

Мантиқий компетенцияни шакллантиришнинг асосий дидактик шарти, ўқувчиларни ўрганиш муаммоларини (вазифаларни) ҳал қилишга қаратилган фаолиятга тайёрлашдан иборатдир, бунда билимларни ўзлаштириш босқичлари ва ўзлаштириш фаолиятининг босқичлари билан биргаликда кўриб чиқилади, яъни ўқувчиларнинг ўқув фаолияти уларнинг билим фаолияти билан бирлаштирилган.

Фаол ўқув услубиёти, баҳолаш фаолиятини баҳолаш тамойилига жавоб беради ва у қуйидаги босқичлардан иборат (фаолиятни амалга ошириш компонентлари) [2]:

1. Муаммонинг баёни: муаммоли вазиятнинг пайдо бўлиши, хабардорлик, таълим муаммосининг таърифи.

2. Янги билимларни "кашф қилиш": етакчи ёки рағбатлантирувчи диалог, гипотезалар ва уларни текшириш орқали ечим излаш; муаммоли вазиятдан чиқиш ва янги ҳаракат алгоритмини тузиш.

3. Муайян ҳудудда фаолиятнинг умумлаштирилган усулини шакллантириш учун таълим муаммоларининг ечимидан фойдаланиш (янги билимларни билим тизимига киритиш).

4. Фаолиятни акс эттириш.

Ушбу босқичларнинг барчаси муҳимдир, аммо ўқувчиларнинг мантиқий компетенциясини шакллантиришнинг устувор босқичлари янги билимларни "кашф этиш" ва фаолиятни акс эттириш босқичлари ҳисобланади. Кўзгу босқичи қиймат йўналишини шакллантиради ва шунинг учун қийматни баҳолаш фаолиятининг тамойилига жавоб беради. Фаолиятнинг ҳар бир дарсда акс этиши, ўз фаолияти бўйича билим, кўникма ва тажрибага, қийматга йўналтирилган муносабатни шакллантириш учун замин яратади. Тажриба натижаси шуни кўрсатдики, дастлаб фаолият барча босқичларни ўз ичига олган тўлиқ, ривожланган бўлиши керак. Ўқитувчи фаолиятни ташкил этиш, изланиш, "кашф қилиш", назорат қилиш ва баҳолашнинг зарурий ҳаракатларини изчил ва пухта шакллантириш вазифаларини ўз зиммасига олади. Аммо ўқув фаолиятининг кенгайтирилган шакли фақат маълум бир давр учун зарурдир, унинг давомийлиги ўқувчиларнинг қобилиятлари ва уларнинг индивидуал хусусиятларига, шунингдек бошланғич мактабда бундай ишларни ташкил этиш ёки йўқлигига боғлиқ. Ўқувчилар материални таҳлил қилишнинг назарий усуллари урганар экан, ўқув фаолиятини амалга ошириш қисмларининг бир қисми уларга ўтади. Аста-секин, унинг ривожланишининг индивидуал даражасини ҳисобга олган ҳолда, таълим фаолияти бутунлай мустақил бўлади. Ўқитувчи ўқувчиларга муаммо туғдириши, уларнинг билим қизиқишини уйғотиши билан кифояланади ва фаолият механизми автоматик равишда ёқилади. Агар ўқувчида ўқув фаолиятининг учта таркибий қисми мавжуд бўлса: ўқув муаммосини тушуниш (таҳлил қилиш), ўқув фаолиятини амалга ошириш (режалаштириш ва бажариш) ва ўз-ўзини назорат қилиш ва ўз фаолиятини баҳолаш (акс эттириш). Фаолиятга шакллантирилган тайёрлик ўқувчиларга фаоллик кўникмаларини шакллантиришга имкон беради. Фаолият маҳорати билан биз ўзимиз қурган алгоритм (лойиҳа) асосида ўз фаолиятимизни режалаштириш ва амалга оширишга тайёрлигимизни ва тасдиқланган қобилиятимизни, фаолиятимизга танқидий баҳо бериш, натижани ижобий шахсий қадриятлар тизими билан таққослаш қобилиятини тушунамиз.

Математикани ўқитиш жараёнида 5-6-синф ўқувчиларида мантиқий компетенцияни шакллантириш учун дарснинг тузилиши муаммоли ўқитиш усулини амалга оширишнинг таркибий қисмлари билан, яъни қуйидаги таркибий қисмларни ўз ичига олган ўқув фаолиятининг тузилиши билан мос келиши керак:

таълим муаммоси (вазифа); ўқув фаолияти; ўзини тута билиш ва ўзини хурмат қилиш ҳаракатлари. Таълим муаммоси (вазифа) ўқувчи учун шахсан аҳамиятли бўлиши ва уни янги ҳаракат усулини излашга йўналтириши керак; таълим муаммоси (вазифа) маълум ҳаракатлар усуллари ижодий қўллаш натижасида ҳал қилиниши мумкин бўлган янгиликни ўз ичига олиши керак. Шунинг учун дарс мавзусининг маълумотлари таълим муаммоси (вазифаси) нинг баёни эмас, чунки шу билан бирга, когнитив мотивлар ўқувчилар учун шахсан аҳамиятга эга эмас. Когнитив қизиқиш пайдо бўлиши учун, ўқувчиларга маълум усуллар билан ҳал қила олмайдиган вазифаларни таклиф қилиш, аммо янги ҳаракат усулини "кашф қилиш"ни ихтиро қилишга ўргатиш зарур. Ўқитувчи махсус савол ва топшириқлар тизимини таклиф қилиш орқали ушбу кашфиётга олиб келади. Саволларга жавоб бериш ва топшириқларни бажариш орқали ўқувчилар маърифий ҳаракатлар деб аталадиган мантиқий ва ақлий ҳаракатларни бажарадилар. Шундай қилиб, ўқув ҳаракатлари - бу ўқув муаммоларини ҳал қилишга ва янги билимларни "кашф этишга" қаратилган ўқувчиларнинг субъектив ва ақлий ҳаракатларидир. Мустақил тадқиқот фаолияти жараёнида ўқувчилар янги математик тушунчаларни ва улар ўртасидаги муносабатларни "кашф этадилар". Ўқитувчининг вазифаси шундаки, у ўқувчиларнинг фаолиятини бошқаради ва охирида хулоса чиқариб, белгиланган ҳаракатлар алгоритмларини аниқ баён қилади ва уларни умумий қабул қилинган нотацияга киритади. Ўқувчилар янги билимларни "кашф қилиш" босқичида ҳар бир ўқувчи мустақил равишда ишлаб чиққан тақдирда янги фаолият (қобилиятларни ривожлантириш) қобилиятларига эга бўладилар. Ўз-ўзини бошқариш ва ўзини баҳолаш ҳаракатлари таълим фаолиятининг зарурий қисмидир: боланинг ўзи унинг фаолияти натижаларини баҳолайди ва унинг ривожланишидан хабардор бўлади.

Дарс мавзусининг маълумотлари қўшимча таълим ва когнитив фаолият учун ҳам шарт эмас, чунки бу ҳолда ўқувчилар учун бу мақсад шахсан аҳамиятли эмас. Фақатгина ўқувчилар "улкан қийинчиликка", яъни маълум усуллардан фойдаланиб, ҳал қила олмайдиган вазифага дуч келгандан кейингина, янги ҳаракат усулини "кашф қилиш" учун ихтиро қилишга мажбур бўладилар, ҳар бир киши ушбу дарсда мақсадли мақсад қўяди. Ўқитувчи шунингдек, ўқувчилар билан ҳамкорликда эришиши керак бўлган мақсадларни қўяди. Биз ўқув мақсадларида ўқувчиларнинг мантиқий компетенциясини ташкил этувчи дарснинг учта томонини аниқладик: когнитив, фаоллик ва қиймат-шахсий жиҳатлар ва мантиқий компетенцияни шакллантиришда дарсни тузишда ўқитувчи ўзи белгилаши керак бўлган [1].

Шундай қилиб, мантиқий компетенцияни шакллантириш методологиясининг ҳар бир таркибий қисмига илгари шакланган талабларни қондирадиган, мантиқий компетенцияни шакллантиришда (алгоритмик, эвристик, тадқиқот) дарсларни ривожлантиришда фойдаланиладиган усуллар: мантиқий компетенция тузилишига мувофиқлик принципи, ўқув фаолиятини мустақил баҳолаш ва ўзини ўзи баҳолашни такомиллаштириш принципи, қулай ўқув принципи - математикани ўрганиш жараёнида ўқувчиларнинг юқорида келтирилган асосий ваколатларини шакллантириш зарур. Экспериментал ишларни доимий равишда кузатиб бориш, мантиқий компетенциянинг барча асосий

аниқланган таркибий қисмлари ўқувчиларда шаклланган деган хулосага келишимизга имкон берди.

Адабиётлар

1. Варламова Т.П. Формирование логической компетентности в процессе обучения математике. Красноярск, 2006 г. – 195 с.

2. Петерсон, Л.Г. Интегративная теория развивающего обучения [Текст] / Л.Г. Петерсон // Математика для каждого. – М.: Школа 2000 ... – 2002.

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИ РАЎБАРЛАРИНИНГ МАЛАКАСИ ОШИРИШ МОДЕЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТАМОЙИЛЛАРИ

Қосимова Шахноза Нуриддиновна

Мактабгача таълим муассасалари раҳбар ва мутахассисларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш институти, катта ўқитувчи

***Аннотация:** Ушбу мақолада малакасини ошириш тизимини умумий тавсифи ҳамда уни ривожлантиришга бўлган ёндашувлар баён қилинган. Мактабгача таълим ташкилоти раҳбарларини малакасини оширишнинг асосий йўналишларини аниқлаш учун мавжуд бўлган айрим назарий ва амалий моделлар кўриб чиқилган. Малака ошириш жараёни самарадорлигини оширишга хизмат қиладиган таълим тамойиллари санаб ўтилган. Мактабгача таълим ташкилотлари раҳбарларининг малакасини ошириш моделини такомиллаштириш тамойиллари тавсифланган. Ушбу тамойилларни тавсифлашда малака ошириш моделини такомиллаштиришга имкон берувчи шахсга йўналтирилган ёндашув асос қилиб олинган.*

***Калит сўзлар:** малака ошириш тизими, такомиллаштириш, малака ошириш модели, шахсга йўналтирилган ёндашув, таълим тамойиллари.*

ПРИНЦИПЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛИ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Косимова Шахноза Нуриддиновна

Институт переподготовки и повышения квалификации руководителей и специалистов дошкольных образовательных учреждений, старший преподаватель

***Аннотация:** В статье дается общее описание системы повышения квалификации и подходов к ее развитию. Рассмотрены существующие теоретические и практические модели, позволяющие выявить основные направления профессионального развития руководителей дошкольного образования. Перечислены принципы обучения, которые служат повышению эффективности тренировочного процесса. Описаны принципы совершенствования модели повышения квалификации руководителей дошкольных*

61	Мактабгача таълим ташкилоти раҳбарлари иқтисодий компетентлигини шакллантириш моделини такомиллаштириш Нигматова Г.Н	348
62	Масофавий таълим технологиялари асосида мустақил ишларни ташкил этишга оид дастурий маҳсулотларни яратиш методикаси Пардаева Г.А	355
63	Тасвирий фаолият жараёнида мактабгача ёшдаги болаларни ижодий ривожлантириш технологияси Пўлатов Ф.У	361
64	Моделлаштирилган ишлаб чиқариш муҳитида замонавий муҳандисларни тайёрлашни такомиллаштириш Сайдалиев И.Н	365
65	Иқтисодий масалаларни ҳал қилишда математик усулларнинг роли Сафарбаева Н.М	371
66	Туризм соҳаси ва таълим тизимининг ўзаро интеграция жараёни Халилов Б.А	375
67	Таълим – тарбия предметида педагогика тарихини тасаввуф билан боғлиқлиги Чориев И.А	380
68	Вояга етмаган ёшларда соғлом турмуш тарзи кўникмаларини шакллантиришда жисмоний тарбия ва спорт омилининг замонавий ижтимоий-педагогик жиҳатлари Сиддиқов Э.Б	384
69	Математика дарсларини лойиҳалаш методологиясининг баъзи элементларини ўқитишда ваколатларга асосланган ёндашув Кодиров К. Р, Нишонбоев А. С, Йигиталиев Й. У	390
70	Мактабгача таълим ташкилоти раҳбарларининг малакаси ошириш моделини такомиллаштириш тамойиллари Қосимова Ш.Н	395
71	Бадий гимнастикада буюм билан бажариладиган машқларнинг алоҳида хусусиятлари. Холматов Н. У	400